Israels historia, del 1: Patriarkerna – Abraham, Isak, Jakob, Josef och hans bröder

Inledning. I och med att människan drivs ut ur Edens lustgård sker en hastig degradering av hennes tillstånd, och den tilltagande ondskan (1 Mos 6) gör att Gud till slut sänder syndafloden över världen (1 Mos 6-9). Med Noa och hans söner, Sem[1], Ham[2] och Jafet[3], börjar Gud sedan om människosläktet (1 Mos 10:32), och av Sems släkt kommer sedan Abraham till tro på Gud (1 Mos 12). Med Abrahams kallelse börjar Gud alltså på allvar att handla i historien för att genomföra sin frälsningsplan som utlovades i Edens lustgård.

Abraham, Isak och Jakob brukar kallas för *patriarkerna* (i NT kallas de eller ingår i det som judarna på Jesu tid kallade för ”fäderna”, se t.ex. Joh 7:22, Apg 28:17, Rom 9:5, 18:5, Hebr 1:1) och deras liv och erfarenheter utgör första steget i Israels historia. I förgrunden för patriarkernas historia är Guds kallelse, Guds förbund, Guds löften och Guds trofasthet (Rom 18:5), ett tema som sedan fortsätter genom hela frälsningshistorien (2 Mos 2:24, 3 Mos 26:45*). Löftena kunna ej svika*, säger en gammal sång, och vad vi ser i Bibeln kring patriarkerna är att Guds löften är tidlösa och går i arv från generation till generation.

Bibeltexter. Vi läser om patriarkerna främst i 1 Mosebok 12:1-50:18[4]. Några nyckeltexter som beskriver hur kallelsen och löftena går i arv från generation till generation[5]:

- **Abrahams kallelse och Guds löften**: 1 Mos 12:1-9, 13:14-18
- **HERREN sluter förbund[6] med Abraham**: 1 Mos 15:1-21
- **Förutsägelsen om Isaks födelse[7]**: 1 Mos 17:1-27
- **Löftena går vidare till Isak**: 1 Mos 26:1-5, 26:23-25
- **Löftena går vidare till Jakob**: 1 Mos 28:10-22
- **Jakob blir Israel**: 1 Mos 32:24-32, 35:1-15
- **Josef och hans bröder i Egypten**: 1 Mos 45:1-28, 49:22-26, 50:15-26

När vi läser om patriarkerna och deras liv möter vi människor av kött och blod som levde under en helt annan tid där mycket kraft gick åt till att hålla sig själv vid liv. Det var ett hårt

---

[1] Sem blev stamfader till de semitiska folken, t ex judar och araber.
[2] Notera att Ham betyder ”svart”, och det ligger nära till hands att se honom som stamfader till Afrikas folkslag.
[3] Förenklat kan man säga att Jafet står som stamfader till de indoeuropeiska folken.
[4] Läsarens uppmanas att läsa dessa kapitel i lugn och ro innan fortsättningen.
[5] Notera att dåtidens sed med förstfödslorätten, dvs att den förstfödde sonen var den som skulle ta över ansvaret för familjen och dess ägodelar då fadern dog, ständigt sätts på undantag i Guds plan. Konsekvent överförs löftena till någon av de yngre sönerna: Isak istället för Ismael, Jakob istället för Esau, Josef(s söner Efraim och Manasse) istället för Ruben. Lustigt nog kommer sedan Messias från Juda stam. Nya testamentet säger att detta gjordes för att Guds rätt att välja vem han vill skall framgå klart (1 Mos 25:23, jfr Rom 9:11)
[6] Mycket viktigt i hela Bibeln är *förbunden*, som är ett slags överenskommelser som Gud sluter med olika människor eller grupper av människor. Dessa överenskommelser innehöll både skyldigheter och rättigheter för båda parter. Bibeln talar om många förbund, men de sju stora förbunden är: Adamitiska (1 Mos 2), Noaitiska (1 Mos 9), Abrahamitiska (1 Mos 15), Mosaiska (2 Mos 24), Aronitiska (2 Mos 28:1, 4 Mos 25:12-13), Davidiska (2 Sam 7), Nya förbundet (Jer 31). Förbundens utformning hämtades delvis från den gamla tiders vasallförbund.
[7] Ett återkommande tema bland patriarkerna var problem med fruktsamheten: Sara, Rebecka och Rakel hade svårt att få barn, och alla fick barn som svar på bön eller p g a Guds löften, se 1 Mos 21:1-7, 26:21, 30:22-23.

liv, präglat av mycket bekymmer och svårigheter, men där Guds trofasthet visar sig tydligt mitt i de vardagliga bestyren.

Anmärkningar. När vi läser om patriarkernas liv är det några saker som framstår klart:

- Gud väljer att ge sina löften till och verka bland och genom ofullkomliga människor. Bibeln gör inget försök att försköna frälsningshistorien utan berättar om allt som händer, även sådant som är avskyvärt. Några exempel:
    - Både Abraham, Isak och Jakob talade inte alltid sanning (1 Mos 12:10-20, 1 Mos 26:6-11, 1 Mos 27).
    - Abraham och Sara försökte hjälpa Guds plan på traven genom att skaffa barn genom en surrogatmamma, Hagar, vilket ledde till svåra konflikter i familjen, samt andra följder världen lider av än idag (1 Mos 16, 21:8-21)
    - Abrahams brorson Lot blev far till två folk genom sina egna döttrar när de söp honom full och låg med honom, folk som senare orsakar Israel stora bekymmer (1 Mos 19:30-38)
    - Josef blev såld som slav av sina bröder som var avundsjuka på honom, dels för att han var pappa Jakobs favorit, dels för hans profetiska drömmars skull. Sedan mörklade de det hela genom att fabricera bevis på att han blivit anfallen av ett vilddjur (1 Mos 37).
    - Juda vägrar ge en tredje son till Tamar i enlighet med den tidens sedvänja[8], och därför klär hon sig som sköka, förför honom och blir med barn (1 Mos 38)
- Mitt i ofullkomligheten är den fasta klippan i tillvaron Guds löften och Guds ledning.
    - Hagar får uppleva att HERREN ”såg” henne (1 Mos 16:13)
    - Abraham och Sara får barn trots att det är omöjligt (1 Mos 18:9-15, 21:1-7)
    - Josef blir upphöjd från fängelset till guvernör över hela Egypten, helt i enlighet med sina profetiska drömmar (1 Mos 41:37-45)
- Redan – eller kanske framför allt – hos Abraham möter vi en relation mellan Gud och människa som vi känner igen från Nya testamentet, och delvis också hos de andra patriarkerna, exempelvis:
    - Rättfärdiggörelse genom tro (1 Mos 15:6)
    - Tron på Gud som en förtrolig vänskapsrelation (1 Mos 18:17, 17:22, jfr Jes 41:8, Jak 2:23)
    - Bön och åkallan som leder till bönesvar (1 Mos 15:1-4, 18:16-33)
    - Syner och drömmar av profetisk karaktär (1 Mos 15:1-6, 37:5-11, 40-41)
    - Både Abraham och Israel hette från början något annat, Abram och Jakob, men fick nya namn av HERREN som bekräftelse på sin ”pånyttfödelse” och uppdrag i Guds plan (jfr Jes 62:2, 2 Kor 5:17, Gal 6:15, Upp 2:17)

Avslutning. Patriarkernas historia avslutas när Israel blir ett stort folk i Egypten och Jakobs tolv söner ger upphov till tolv stammar. Sedan följer en period av fångenskap, förutsagt av HERREN till Abraham (1 Mos 15:13-16), som sedan avslutas med uttåget ur Egypten under ledning av Mose. Uttåget utgör Israels folks stora frälsningsberättelse, och den tjänar som förebild för frälsningen i Nya förbundet genom Jesu död och uppståndelse.

[8] Om en kvinna blev änka utan att ha någon son som kunde försörja henne när hon blev gammal, fick hennes svåger ta henne till hustru för att hon skulle få en son (5 Mos 25:5f). Detta var den tidens pensionsförsäkring.